

*“Jag ser edra själar ofta lysa mig till mötes i
varma, djupa kvinnoögon”*

En tematisk analys av Fem år i Kina av Ingeborg Wikander

Teologiska institutionen
Religionsvetenskap
Kandidatuppsats
15 hp
Höstterminen 2023
Ninni Abenius
Handledare: Kajsa Ahlstrand
Examinator: Magnus Lundberg

UPPSALA
UNIVERSITET

Abstract

In this essay, Ingeborg Wikander's book *Fem år i Kina* has been examined through a thematic analysis method. The result showed three distinct categories, each with their own subcategories, which are: *Wikander and the women*, *Wikander's piety* and *Wikander, homesickness and national romanticism*. When the theoretical framework was applied onto the study it showed that Wikander generalised and grouped all Chinese women into one category. A category Chandra Talpade Mohanty refers to as “third world woman”, which was a way for Western women to distance themselves from women of another ethnicity, which also can be referred as “othering” a group, creating an Us and Them. Drawing on Malin Gregersen's reasoning about paternalism and social motherhood, one can see how Wikander took on a nurturing role in the relationships she engaged in while in China. Shirley S. Garrett's liberation ideology in relation to missionary work is also visible in the letters and works from Wikander.

Nyckelord: Mission, kvinnlig mission, Kina, KFUK, missionsbrev

Innehållsförteckning

Abstract	iii
1. Inledning.....	2
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4
1.2 Disposition.....	4
1.3 Material.....	5
1.4 Metod och teoretiskt ramverk.....	6
1.4.1 Tematisk analys.....	6
1.4.2 Teoretiskt ramverk	7
1.5 Tidigare forskning.....	8
1.6 Fem år i Kina.....	11
2. Teman.....	12
2.1 Wikander och kvinnorna	12
2.1.1 Attribut	12
2.1.2. Potentialen.....	14
2.1.3. Relationer och familj.....	16
2.2 Wikanders fromhet.....	17
2.2.1 Gudsbild	18
2.2.2 Människosyn	19
2.3 Wikander, hemlängtan och nationalromantik	20
2.3.1 Hemlängtan och svenskhet.....	20
2.3.3 Arv och ansvar	22
3. Analys.....	23
4. Diskussion av analys	28
4.1 Vilket narrativ för Ingeborg Wikander om Kina och missionen i boken <i>Fem år i Kina?</i>	30
4.2 Hur såg Ingeborg Wikander på kristendomens roll i Kina?.....	31
4.3 Hur beskrev Ingeborg Wikander män och kvinnor i boken <i>Fem år i Kina?</i>	31
4.4 Avslutande reflektion.....	32
5. Käll- och litteraturlista	33
5.1 Tryckta källor.....	33
5.2 Litteratur.....	33

1. Inledning

År 1916 reste Ingeborg Wikander till Kina via New York i syfte att missionera och grunda den kinesiska avdelningen av Kristliga föreningen för unga kvinnor (KFUK).¹ I boken *Fem år i Kina* har hon efter hemkomst samlat brev hon skickade till Sverige under sin tid på missionsfältet. I dessa brev beskrev hon sin vardag och som läsare får man ta del av hennes arbete samt hennes inställning till en ny kultur, känslor av ensamhet och hemlängtan samt en växande kärlek och sympati för de människor hon möter i Kina.

Ingeborg Wikander föddes i Stockholm år 1882. När hon var 19 år gammal flyttade hon till Uppsala för att studera vid universitetet och där blev hon aktiv i Kristliga studentförbundet och grundade med andra kvinnliga studenter en gymnasiströrelse för kristna kvinnor. Under sin studietid i Uppsala växte hennes intresse för kristliga kvinnoföreningar och de arbetsuppgifter som där kunde utvecklas. År 1903 var Wikander med vid grundandet av Svenska Kvinnors Missionsförening (SKMF). Några år senare som föreningens sekreterare fick hon resa till Indien, Japan, Kina och Amerika för att bland annat besöka missionsfält. Där kan man anta att ett intresse väcktes för Kina.²

Genom sitt växande intresse för socialt arbete bland kvinnor blev Wikander aktiv inom KFUK och det är via den föreningen hon kom ut på missionsfältet i Kina.³ Wikander blev placerad i staden Changsha för att utföra sitt missionsarbete där.

Bilaga 1. Karta över Kina med staden Changsha markerad.

Changsha är huvudstaden i provinsen Hunan och staden är belägen vid Xiangfloden.

Även om Wikander reste i syfte att starta en ny avdelning av KFUK i Kina var inte hon eller KFUK pionjärer för mission i Kina. Den första svenska organisationen att resa till Kina i

---

¹ Malin Gregersen. Sigrid Klara Ingeborg Wikander. *Svenskt Kvinnobiografiskt Lexikon*, 2018. <https://skbl.se/sv/artikel/IngeborgWikander> (hämtad 2023-11-28)

² Gregersen, 2018.

³ Gregersen, 2018

syfte att missionera var Lunds missionssällskap år 1849. Det var dock under 1890-talet som missionsorganisationerna verkligen strömmade till Kina.⁴ Svenska Kyrkans Mission (SKM) samarbetade med KFUK då de startade upp missionen år 1916. En missionär vid namn Ruth Nathorst hade uttryckt en önskan om att SKM inte skulle bli som många andra missioner vilka var aktiva på landsbygden. Nathorst menade att SKM skulle rikta sig till de högre och mer välutbildade klasserna för att bedriva mission där.⁵

KFUK i Kina startades av kvinnor från Storbritannien och USA. På tidigt 1800-tal uppstod en väckelsestanke som inspirerade protestanter att förbättra dels sig själva men även andra. En stor del av den protestantiska kyrkan var kvinnor och de påverkades särskilt av denna tanke och de organiserade sig för att kunna hjälpa andra kvinnor.⁶ Kvinnorna tenderade att resa till områden där de visste att deras medkvinor hade lägst status. I Kina kännetecknades kvinnornas låga ställning i samhället av fotbindning, barnnäkenskap och konkubinat.⁷ Det var lättare att kritisera ett annat land och en annan kultur för hur de behandlade sina kvinnor än att kritisera sin egen kultur, vilket är vad de amerikanska och brittiska kvinnorna gjorde. De skulle hjälpa de kinesiska kvinnorna till en högre status i samhället. Detta skulle ske genom att införa kristendomen i Kina.⁸ KFUK i Kina lärde de kinesiska kvinnorna färdigheter som kunde gynna dem även i andra sammanhang. Genom att erbjuda kvinnorna ett engagemang utanför hemmet kunde de delta i och planera aktiviteter som inte var begränsade till de områden som traditionellt uppfattades som kvinnornas domäner, det gav dem även ett talutrymme. På varje nivå i föreningen fanns det kvinnor som kunde vara förebilder för kvinnorna på nivån nedanför.⁹ KFUK riktade in sig på den kinesiska eliten varifrån deras filosofi och arbete fick sprida sig nedåt i samhällsklasserna.¹⁰

Den första avdelningen av KFUK i Kina startades år 1890 i Hangchow och en nationell kinesisk kommitté kom till år 1899.¹¹ Mellan åren 1911–1925 växte KFUK och till följd av det republikanska upproret år 1911 fick tillväxten ett momentum mellan åren 1914–1918. KFUK växte för att många var medvetna om den uppenbara socioekonomiska krisen som landet befann sig i, och man såg på vilka sätt föreningen kunde vara gynnande för dem.¹² Mot slutet av 1920-

---

⁴ Fredrik Fällman, "Öst- och Centralasien" I *Svensk mission: och kyrkorna som växt fram*, red. Klas Lundström, et al. (Skellefteå: Artos, 2021), 457

⁵ Fällman, 2021, 490

⁶ Alison R. Drucker, "The Role of the YWCA in the Development of the Chinese Women's Movement, 1890-1927", *The Social service review* (Chicago) 53:3 (1979), 424

⁷ Drucker, 1979, 425

⁸ Drucker, 1979, 425

⁹ Drucker, 1979, 427f

¹⁰ Drucker, 1979, 424

¹¹ Drucker, 1979, 426

¹² Drucker, 1979, 428

talet dalade KFUKs popularitet. Det kan tros vara på grund av att Kommunistiska partiet och Kuomintang, ett nationalistiskt parti, växte. Det kan även bero på att man såg kristendomen som ett rasistiskt och imperialistiskt intrång, likt hur man hade sett på missionen under Boxarupproret vid sekelskiftet.¹³

1.1 Syfte och frågeställningar

Ingeborg Wikander skrev brev till Sverige under sin missionstid i Kina som senare skulle komma att bli en bok. Materialet kommer att beskrivas tydligare i nästkommande avsnitt. I denna undersökning vill jag ta reda på hur Ingeborg Wikander skrev om kineserna hon träffade under sin tid i Kina samt hur hon såg på kristendomens roll i sitt arbete.

För att uppfylla uppsatsens syfte har följande frågeställningar formulerats:

1. Vilket narrativ för Ingeborg Wikander om Kina och sin mission genom boken *Fem år i Kina*?
2. Hur ser Ingeborg Wikander på kristendomens roll i Kina?
3. Hur beskriver Ingeborg Wikander män och kvinnor i boken *Fem år i Kina*?

1.2 Disposition

Nedan följer en redogörelse för den disposition uppsatsen kommer att följa.

Ovan har en presentation för uppsatsens ämne samt dess syfte och frågeställningar presenterats. Vidare kommer materialet att presenteras följt av uppsatsens metod och teoretiska ramverk. Därefter följer en forskningsöversikt där uppsatsens placering i forskningsläget klargörs. Efter det ges en sammanfattning av boken *Fem år i Kina*, för att ge en uppfattning om bokens innehåll och förhoppningsvis ge läsaren bättre förståelse för de teman som kommer att läggas fram i kapitel två. Efter att temana har redogjorts för följer ett analyskapitel där det teoretiska ramverket kopplas på. Därefter kommer ett diskussionskapitel där analysens resultat diskuteras med litteratur som är omnämnd i kapitlet för tidigare forskning, samt tankar som växte fram genom analysen. I diskussionskapitlet kommer även frågeställningarna att besvaras.

---

¹³ Drucker, 1979, 433

1.3 Material

Det material som används i denna undersökning är boken *Fem år i Kina*¹⁴, som är baserad på brev av Ingeborg Wikander. Hon stannade i Kina i fem år, under vilka hon skrev brev hem till sina föräldrar och stödjande vänner och föreningar hemma i Sverige. Boken som ligger till grund för undersökningen innehåller brev skrivna mellan åren 1916–1921. Den är utgiven år 1923, två år efter hennes hemkomst till Sverige från hennes första längre period i Kina. Det framgår att det är Wikander och en förläggare som tillsammans har gjort urvalet av vilka brev som ska publiceras och inte.¹⁵ Eftersom det har skett ett urval av brev får det antas att det finns en bakomliggande tanke. I förordet till boken står följande:

Denna bok riktar sig till de unga. Dess innehåll utgöres av utdrag ur brev, skrivna dels till stödjande vänner i Sverige, dels till mina föräldrar under en studie och arbetsperiod av fem år i Kina. Syftet med utgivandet av dessa enkla brev är att i någon mån söka göra den nya värld och den yttre miljö, vi därute leva i, något mera åskådlig för de hemmavarande.¹⁶

Min uppfattning är att författaren redan i förordet redogör för vad syftet är med att breven ges ut i bokform. Det förklaras även direkt att det är ett urval, därmed vet läsaren att det är delar som har utelämnats. Med andra ord blir breven tendentiösa, Wikander ville visa fler sidor av missionen men trots viljan att visa en varierande bild så har det likväl skett ett urval, något ansågs bättre och mer passande än något annat. Återkommande i breven är även hennes uppmaningar och uppmuntrande ord till vännerna hemma i Sverige om att resa till Kina för att hjälpa till. Det är tydligt, vilket hon själv har konstaterat, att hon med boken ville påverka unga kristna studenter i Sverige.

De brev, eller de delar av brev, som inte kom med i boken finns att få tag på i Svenska kyrkans arkiv. Det är av tidsskäl det inte är de handskrivna breven som används i undersökningen. Istället är jag intresserad av att se vad Ingeborg Wikander har valt att göra offentligt. Vad tyckte hon var betydelsefullt nog för allmänheten att kunna ta del av?

Boken *Fem år i Kina* har ett omfång på 312 sidor och innehåller utdrag från 32 brev över ett tidsspänn på fem år. Ibland förekom långa perioder utan brev, det var på grund av de

---

¹⁴ Ingeborg, Wikander. *Fem år i Kina*. (Stockholm: Sveriges kristliga studentrörelses förlag, 1923)

¹⁵ Wikander, 1923, 7

¹⁶ Wikander, 1923, 5

oroligheter som rådde i Kina under denna tiden. Postgången var avstängd, eller väldigt oregelbunden, till staden Changsha där hon var bosatt och arbetande under vissa perioder.

1.4 Metod och teoretiskt ramverk

I följande kapitel kommer uppsatsens metod och teoretiska ramverk redogöras för. Först förklaras metoden och därefter det teoretiska ramverket.

Uppsatsen utgörs av en kvalitativ innehållsanalys av boken *Fem år i Kina*. Undersökningen har en abduktiv ansats, med vilket menas att uppsatsförfattaren pendlar mellan materialet, en empirisk och en teoretisk reflektion under sin analys. Allteftersom materialet blir tydligare och uppsatsförfattaren blir mer införstådd med det kan det belysa nya faktorer som kan leda till en annan infallsvinkel.¹⁷

1.4.1 Tematisk analys

Uppsatsen kommer att bygga på en tematisk analys där analysens teman kommer att plockas ut allteftersom arbetet med materialet fortskrider. Det finns övriga kvalitativa analysmetoder som avser att hitta mönster i material, men de är rent teoridrivna medan tematiska analys likväl kan vara datadriven.¹⁸ Det betyder att det antingen finns befintliga teorier och frågeställningar som forskaren skapar ett tema runt eller så är det den data och koder som återfinns i materialet som skapar teman.¹⁹

Arbetsgången för den tematiska analysen kommer att utgå från en artikel skriven av Virginia Braun och Victoria Clarke där de har redogjort för analysens utförande. Braun och Clarke är forskare inom psykologi men de menar att metoden sträcker sig bortom gränserna för det forskningsfältet.²⁰ De har delat upp metoden i sex steg där det första steget är att välja sitt material och bekanta sig med det samt börja tänka på vilka teman som kan tänkas återfinnas i materialet. Steg två handlar om att börja forma koder som kan användas i analysen. Braun och Clarke menar att forskaren i detta läge inte ska censurera eller hämma sig själv utan plocka ut så många markörer som möjligt, då det inte går att veta vad som kommer att framkomma senare i materialet.

---

¹⁷ Johan Alvehus. *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Uppl. 2. (Stockholm: Liber, 2019) 113

¹⁸ Virginia Braun & Victoria Clarke, "Using thematic analysis in psychology", *Qualitative research in psychology* 3:2 (2006), 80

¹⁹ Braun & Clarke, 2006, 89

²⁰ Braun & Clarke, 2006, 87

I det tredje steget ska de koder som blivit insamlade försöka sorteras in i mer övergripande temakategorier. Här kan det formas huvudkategorier och subkategorier, beroende på hur koderna samspelar och passar ihop. När en första sortering av koder har gjorts och det finns ett första utkast av flera teman blir det fjärde steget att revidera. I detta steg kan det visa sig att vissa teman inte har tillräckligt stark validitet, det kan till exempel inte finnas tillräckligt många koder som stärker temat medan andra teman kan vara för stora och behöver brytas ner till flera mindre.²¹ När det blir aktuellt för det femte steget ska det finnas en god översikt av vilka teman som är tänkta att bära analysen samt förståelse för hur de samspelar och vilken berättelse de berättar om materialet. Med förståelsen för föreliggande teman ska de definieras och namnges. Därefter kvarstår det sjätte steget som är att producera en text som beskriver analysen.²²

1.4.2 Teoretiskt ramverk

Denna uppsats rör sig inom ett teoretiskt ramverk som omfattar postkolonialism och ett genusperspektiv.

Uppsatsen har *befrielse av tredje världens kvinna* som en utgångspunkt. Detta är en förening av befrielsetanken formulerad av Shirley S. Garrett och begreppet ”tredjevärldskvinnan” som Chandra Talpade Mohanty lägger fram i sin bok *Feminism utan gränser*²³. Shirley S. Garrett skriver att när de amerikanska kvinnorna fick tillåtelse att själva delta i den yttre missionen var det inte främst av teologiska skäl. De kvinnliga missionärerna hade feminismen och kvinnors frigörelse som sin primära anledning till arbete på missionsfälten, vilket var runt slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. De menade att sprida kristendomen men det var i feminismens namn de reste.²⁴ Vidare skriver Talpade Mohanty om de västerländska ögonen på kvinnor från andra länder. Hon ställer den västliga feminismens hegemoni mot vad hon kallar ”tredjevärldskvinnan” och hur väst har tittat på henne. Samtliga kvinnor hamnar under attributet *förtryckt kvinna*, och det är enbart baserat på genuskillnaden till männen. Men en kvinna från den så kallade tredje världen får ytterligare ett attribut för hon har en till dimension, hon är olik ”andra” kvinnor. Detta i kombination med

---

²¹ Braun & Clarke, 2006, 91

²² Braun & Clarke, 2006, 93

²³ Chandra Mohanty Talpade, *Feminism utan gränser: avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*. (Tankekraft, Stockholm, 2003)

²⁴ Shirley S. Garrett, ”Sisters All. Feminism and the American women’s missionary movement” I *Missionary Ideologies in the Imperialist Era: 1880–1920*, red. Torben Christensen and William R. Struer Hutchison (Denmark: Aros 1982), 224

den västliga hegemonin gör att det skapas en paternalistisk relation till ”tredjevärldenkvinnan”.²⁵ När begreppet ”tredjevärldenkvinnan”, eller *kvinnan*, kommer att användas framöver menar varken Talpade Mohanty eller uppsatsen att generalisera kvinnorna. Vad som menas och vad Talpade Mohanty anspelar på i sin bok är ”kvinnor som analyskategori”, vilket syftar på att kvinnor delas in i en generell och socialt förenad grupp redan innan en analys har påbörjats.²⁶ Användandet av begreppet ”tredjevärldenkvinnan” är med andra ord valt för att det är den utgångspunkten materialet har.

Därtill kommer uppsatsens analys att utgå från begrepp som *andrafiering*, vilket handlar om att främmandegöra en folkgrupp genom att skapa ett Vi och Dem.²⁷ Även socialt moderskap, som är en form av paternalism, kommer att användas, vilket Malin Gregersen har skrivit om.²⁸ Gregersens resonemang om paternalism kommer att beskrivas tydligare i följande avsnitt som rör tidigare forskning.

1.5 Tidigare forskning

Nedan redogör jag för en del av det forskningsläge som är relevant för uppsatsens ämne. Mycket av tidigare forskning handlar om de manliga missionärernas perspektiv eller mission i andra länder, exempelvis Indien. Den forskning som har bedrivits inom ämnet kvinnliga missionärer, kristendomens anpassning till en kinesisk kontext och analys av brev från Kinamissionärer har främst varit baserade på USA och amerikanska missionärer.

Kwok Pui-Lan skrev boken *Chinese Women and Christianity* som visserligen utgår från amerikanska missionärer, men vad som gör den utmärkande är att Kwok i sin studie har tagit avstamp ur arkivmaterial från kinesiska kvinnor. Hennes bok har således ett slags inifrånperspektiv. Kwok tar upp feminismen som de amerikanska kvinnorna tog med sig till Kina, vilket till exempel ledde till att de första kvinnorna att sluta med fotbindning var de som blev kristna.²⁹ Vidare skriver författaren att det var fördelaktigt för missionsverksamheten att även kvinnor fick komma ut på missionsfälten, det handlade bland annat om att kvinnor fick komma in i rum dit manliga missionärer inte fick på grund av det segregerade samhället.³⁰

---

²⁵ Mohanty Talpade, 2003, 33; 55

²⁶ Mohanty Talpade, 2003, 38

²⁷ Ania Loomba, *Kolonialism/Postkolonialism : en introduktion till ett forskningsfält, 2.*, [omarb. och utvidgade] uppl. ed. (Stockholm: Tankekraft, 2008), 111

²⁸ Malin Gregersen, "Gemenskaper tar form: Ingeborg Wikanders första år som KFUK-missionär i Kina", *Gränslös. Tidskrift för studier av Öresundsregionens historia, kultur och samhällsliv* no. 3 (2016), 64

²⁹ Kwok, Pui-lan, *Chinese women and Christianity 1860-1927* (Atlanta, Ga: Scholars Press, 1992). 102

³⁰ Kwok, (1992), 65

Malin Gregersen har bidragit till forskningen om Ingeborg Wikander och hennes arbete som sekreterare för kinesiska KFUK vilket kommer redogöras för nedan.

Gregersen skriver om relationen mellan Wikander och de kinesiska kvinnorna hon träffade och skapade relationer med. I *Scandinavian Journal of History* skriver Gregersen om beskydd, att bli beskyddad och att beskydda. Hon diskuterar hur könsroller och könsnormer tas i annorlunda uttryck när de blandas med etnicitet som en normskapande faktor. Gregersen relaterar begreppet *att beskydda* till paternalism, vilket enligt Svensk Ordbok definieras som följande: ”relation mellan en överordnad och en underordnad part som präglas av en beskyddande attityd från den starkare partens sida”³¹. En paternalistisk roll relateras lätt till att män ska skydda kvinnor och barn mot den hotfulla Andra. Men denna idé rubbades när diskursen av etnicitet adderades.³² De kvinnliga missionärerna fick rollen som den överordnade i relationen när det kom till frågan om att beskydda de kinesiska kvinnorna. Gregersen skriver att det hör samman med tanken om att de kvinnliga missionärernas uppdrag var att rädda sina ”hedniska systrar”.³³ Det uppstod en diskrepans mellan svenskarna och kineserna när det kom till frågan om beskydd. Kineserna tänkte att kvinnan skulle stå under mannens beskydd medan svenskarna ansåg att kineserna stod under deras beskydd, oavsett om det var en man eller kvinna.³⁴

Vidare om gemenskaper som följde i missionsarbetets kölvatten skriver Gregersen om de transnationella relationerna som KFUK och andra religiösa samfund skapade. Genom läsning av Wikanders brev och texter har Gregersen kunnat visa hur Wikander positionerade sig själv i den nya transnationella kontexten hon befann sig i. Det har även lett till frågor om vilken roll genus, etnicitet och religiös tillhörighet spelade när en organisation som KFUK skulle byggas upp på ett nytt ställe.³⁵ Enligt Gregersen var Wikander unik i de relationer hon byggde med kineserna. Ett exempel är relationen till studenten Ngao Chü som flyttade in med Wikander och Ruth Nathorst. Det var ovanligt att missionärer bodde tillsammans med kineserna, något Wikander försöker rättfärdiga i sina texter till Sverige. Wikander talade om relationen till Chü som en familjerelation där Chü var ett barn eller en yngre syster medan Wikander hade rollen

---

³¹ Svenska Akademin, ”Paternalism”, *Svenska Akademiens Ordböcker*, hämtad 2023.12.01, 2022, <https://svenska.se/tre/?sok=paternalism&pz=1>

³² Malin Gregersen, "Protecting people in protected places: Gender, perceptions of protection, and the Scandinavian women of YWCA Changsha, China, 1917-1927", *Scandinavian journal of history* 40:3 (2015), 386

³³ Gregersen, 2015, 387

³⁴ Gregersen, 2015, 394

³⁵ Malin Gregersen, "Weaving Relationships: The personal & transnational encounters of a YWCA secretary in China", *Social sciences and missions* 30:1–2 (2017), 78

som storasyster eller modersfigur.³⁶ Gregersen lyfter fram att familj var ett återkommande tema i Wikanders beskrivningar av sina relationer i Kina. I breven talade Wikander om sina privata relationer i former av systerskap, föräldraskap, mor-och dotterrelationer. Hon hyste en stor sympati för de kinesiska kvinnorna och gränserna mellan privata och professionella relationer blev diffusa.³⁷ Fortsättningsvis tar Gregersen upp begreppet missionsnationalism och hur betydelsefull nationaliteten var och dess betydelse för gemenskap. Wikander använde nationstillhörighet som ett sätt att kategorisera och konkretisera grupper i den nya internationella kontexten.³⁸

Om relationer missionärer emellan skriver Gregersen mer om i en artikel i *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, här med fokus på förhållandet mellan den norska och svenska missionen i Changsha. Den nordiska missionen var stark i Changsha, Norge och Sverige hade olika motiv för sin mission men de var ändå enade i sin lutherska tro samt den nordiska identiteten.³⁹ Den nordiska missionen kontrasterade mot den amerikanska och brittiska missionen. De menade att de inte var aktörer i den imperialistiska kontexten som missionen existerade i. När Norge och Sverige menade på att de inte hade en imperialistisk agenda tog de den förtrycktas sida, kineserna i denna kontext. Inställningen till missionsarbetet byggde på att de såg sig själva som humanitära hjältar.⁴⁰

Gregersen återvänder till temat gemenskaper i en artikel för tidskriften *Gränsløs*.⁴¹ Artikeln har ett fokus på kvinnlig missionsgemenskap och kvinnlig vänskap missionärerna emellan men även den vänskap som uppstod mellan de kinesiska kvinnorna och missionärerna. I denna artikel tangerar Gregersen den paternalistiska aspekten av missionen i stort, men framför allt i vänskapen mellan Wikander och hennes kinesiska vänner. Det paternalistiska i vänskapsrelationerna framkommer genom att Wikander träder in som en modersfigur, eller fostrande storasyster. Det var inte sällan kvinnliga, ogifta missionärer skapade en familj med de relationer som fanns i deras närhet när de var ute på missionsresor. Trots att de själva inte hade en biologisk familj kunde de på detta sätt likväl uppfylla den Lutherska kallelsen som moder.⁴²

---

³⁶ Gregersen, 2017, 81; 85

³⁷ Gregersen, 2017, 86

³⁸ Gregersen, 2017, 90

³⁹ Malin Gregersen, "Nordic Connections: Norwegian and Swedish Missionaries in Changsha in the 1920s", *Journal of imperial and Commonwealth history* 51:3 (2023), 455

⁴⁰ Gregersen, 2023, 456

⁴¹ Malin Gregersen, 2016, 64

⁴² Gregersen, 2016, 64

Medan en del forskning har bedrivits om Ingeborg Wikander och KFUK i Kina finns det ingen tidigare forskning på det litterära verket *Fem år i Kina*. Det är där föreliggande uppsats söker att fylla ett syfte.

1.6 Fem år i Kina

Boken *Fem år i Kina* är som nämnt en sammanställning av brev som Wikander skickade till Sverige under sin tid i Kina. Under denna tid befann hon sig inte på samma plats hela tiden, speciellt inte under det första året. I april 1916 anlände Wikander till Shanghai och det var först i september år 1917 som hon flyttade till Changsha där hon sedan kom att stanna för att arbeta.⁴³ Första tiden bodde hon i Shanghai hos andra sekreterare för KFUK men den första sommaren spenderade Wikander i Kuliang⁴⁴, en sommarort belägen i bergen. Terminerna tillbringade hon på Ginling College i staden Nanking där hon arbetade som lärare.⁴⁵

Wikander studerade kinesiska, vilket var ett krav för missionärerna. Hon fick en lärare direkt när hon ankom till Kina, han hette Ho⁴⁶ och stannade med Wikander under flera år. Han var muslim när de inledde Wikanders studier men konverterade senare till kristendomen.

I september 1917 flyttade således Wikander till Changsha för att påbörja arbetet med ett kinesiskt KFUK.⁴⁷ Vid denna tid var det inbördeskrig i provinsen Hunan och läget var oroligt. Oroligheterna var återkommande och har betydelse i kommande analys. I Changsha hade Wikander olika bostadssituationer, mest framträdande och betydelsefull var palatset hos Tsofamiljen. Från maj 1918 fick Nathorst och Wikander hyra en del av det stora huset där de tillsammans huserade.⁴⁸ Tsofamiljen blev en viktig del av Wikanders liv i Changsha.

I Wikanders arbete ingick det resor, bland annat till Shanghai, för det bredare arbetet med KFUK. I maj satte Wikander fötterna på svensk mark igen.⁴⁹ Hon tillbringade ett år hemma innan resan gick tillbaka till Kina.

---

⁴³ Wikander, 1923, 8; 138

⁴⁴ Idag Guling

⁴⁵ Wikander, 1923, 61

⁴⁶ Wikander, 1923, 27

⁴⁷ Wikander, 1923, 138

⁴⁸ Wikander, 1923, 171

⁴⁹ Wikander, 1923, 309

2. Teman

Under min läsning av boken *Fem år i Kina* med hjälp av metoden för tematisk analys har teman vuxit fram, vilka kommer att presenteras nedan. Analys och koppling till det teoretiska ramverket framställs i kapitel 3.

2.1 Wikander och kvinnorna

Kvinnorna har en central plats i Ingeborg Wikanders brev och arbete. Hon arbetade för en kvinnlig förening som fokuserade på arbete som skulle förbättra andra kvinnors levnadssituation. Wikander skrev ”Allt detta bottenlösa lidande, som finnes här ute, särskilt kvinnors och barnens, lägger sig ofta som en tyngd över mig, men vad ska man göra?”⁵⁰ i ett brev till Sverige sommaren 1917. Frågan följs av att budskapet om Kristi kärlek är lösningen och en uppmaning till svenskar att engagera sig i missionsarbetet. Citatet är till viss del representativt för hur Wikander såg på kvinnorna i Kina. De befann sig i ett lidande vilket gjorde att det blev synd om dem. Det är en viss grundpremiss för den föreliggande analysen - att det var synd om kvinnorna.

I beskrivningen av kvinnor, sett till både yttre och inre attribut, görs det en skillnad mellan kristna kinesiska kvinnor och icke kristna kinesiska kvinnor. När Wikander skrev om kvinnorna hon träffade fanns det vissa motiv som stod ut. Dessa motiv var potentialen som fanns hos kvinnorna, vänskap samt deras ögon och vad hon tyckte sig se i dem. Det var inte formen på kinesernas ögon som Wikander kommenterade, utan något mer abstrakt.

2.1.1 Attribut

Som nämnt ovan skiljer det sig mellan hur Wikander skrev om kristna och icke kristna kvinnor. Ord som ofta dyker upp då kristna kvinnor beskrivs i breven är *vacker*, *själfull*, *vaken*, *varmhjärtad* och *humoristisk*.⁵¹ I ett brev från Ginling College år 1917 skrev Wikander följande: ”Hon är en gift kristen kvinna [...] Hon har ett klokt och rejält ansikte, med goda, vänliga ögon.”⁵² Dessa är attribut vi tolkar som positiva. I breven beskriver Wikander en av de vänner hon hade i Changsha, denna vän var kristen och hade enligt Wikander det hopp och kärlek som krävs hos en kristen kvinna för att besitta en offervilja och sinne för att tjäna. Vidare beskriver

---

⁵⁰ Wikander, 1923, 128

⁵¹ Wikander, 1923, 13; 14; 17; 36

⁵² Wikander, 1923, 92

Wikander vännen som ett ljus i mörkret.⁵³ Wikander beskrev även de kristna kvinnorna som tänkande människor, som att det var när de hade tagit emot kristendomen som de blev reflekterande och kloka individer.

Detta kan ställas i kontrast till hur Wikander beskrev kvinnor som inte var kristna. Då används ord som *slöa* (i blicken), *inskränkt* och *ytlig*.⁵⁴ Wikander gör en utläggning om de spel, - dryckes, - och rökvanor som hon såg i det samhälle hon befann sig i. Hon fördömde aldrig kvinnorna för att de deltog i dessa aktiviteter, hon menade istället att de inte visste bättre.⁵⁵ Denna tanke om att de kinesiska kvinnor som inte hade blivit kristnade led av okunskap är återkommande i hur Wikander beskriver kvinnorna. Vid flertal gånger i boken framställer Wikander de icke kristna kvinnorna dels som lidande, men även passiva. De blev satta i situationer de inte kunde göra något åt. Wikander skriver ”Men stackars små, de äro nog gifta redan och sändas om ett år eller par till ett nytt hem, till en man de aldrig sett förr.”⁵⁶ Här handlar det om flickor som vid ung ålder blev bortgifta av sina föräldrar, till män de aldrig hade träffat. Wikander tyckte synd om dem, hon lade ingen skuld på flickorna men i breven framställer hon dem som hjälplösa och passiva.

Det är vanligare att Wikander beskriver de kinesiska kvinnor som redan hade blivit kristna eller de som var aktiva inom KFUK och arbetade med henne, än de som inte hade blivit kristna eller var aktiva inom föreningen. Därav är det främst de som blir representerade i uppsatsen. Förutom att Wikander beskrev dem som vänliga, vackra och intelligenta skrev hon mycket om deras ögon. Som tidigare sagt var det inte formen på kinesernas ögon som Wikander syftade på, utan vad hon såg i deras ögon och det var väldigt viktigt för henne. Hon skriver ”Jag ser edra själar ofta lysa mig till mötes i varma, djupa kvinnoögon. Än oftare ser jag dem slöa eller [...] halvsläckt blickar.”⁵⁷ Detta citat visar med tydlighet på vilken skillnad hon såg mellan de kristna och de icke kristna kvinnorna. Hos de kristna kvinnorna fanns det en värme och ett djup, Wikander framställer de kristna kvinnorna som varmare, ljusare och djupare.

Förutom kvinnor så arbetade Wikander även med vissa barn som var födda inom den samhällsklass hon befann sig bland. Det är främst ett barn som står ut i breven, en flicka som kallades Vårbarn. Wikander skriver ”Vi voro riktigt goda vänner, lilla Vårbarn och jag.”⁵⁸

---

⁵³ Wikander, 1923, 262

⁵⁴ Wikander, 1923, 34; 77

⁵⁵ Wikander, 1923, 241

⁵⁶ Wikander, 1923, 117

⁵⁷ Wikander, 1923, 118

⁵⁸ Wikander, 1923, 211

Vårbarn hade ett djup och en själ i sina ögon vilket, enligt Wikander, var ovanligt att se i Kina. Vårbarn dog när hon bara var tre år gammal och Wikander skriver att hon har förlorat en vän, men att hon kommer att träffa Vårbarn igen då hennes själ redan var vaken. Wikander skriver att barnet redan pratade om Gud och att hon hade mycket hopp för Vårbarn och hennes framtid. Att Wikander hade en hoppfullhet leder vidare till efterföljande subkategorin, *Potentialen*, för det mer övergripande temat *Kvinnorna*.

2.1.2. Potentialen

Som nämnt var Wikander hoppfull för kvinnorna i Kina, hon såg en slags potential hos kvinnorna. Hon såg dem inte som fördömda för all framtid utan hon trodde att hon kunde hjälpa dem till ett bättre liv. Det var inte deras fel att de levde i en skugga och ett fördärv.

Ett tydligt exempel på hur Wikander såg på kvinnorna, deras levnadssituation och det förfall Wikander ansåg att de levde i är hur hon har skrivit om konkubinerna. En konkubin är enligt Svensk Ordbok: "älskarinna (ofta till gift man) med erkänd ställning"⁵⁹, kan även kallas bihustru. Detta var vanligt i de övre klasserna i Kina, och något som Wikander avskydde. Men likt det som nämnts tidigare angående bortgifte av unga flickor och att det inte var deras fel, var inte heller detta kvinnornas fel. I en passage i boken diskuteras det om KFUK ska hjälpa konkubinerna, låta dem bli medlemmar i KFUK och ge dem husrum. Men Wikander och hennes kollegor blev avrådada från det då andra kvinnor och flickor skulle ta avstånd från föreningen om de associerade sig med konkubinerna. Angående att KFUK inte hjälpte konkubinerna i samma utsträckning som andra kvinnor skriver Wikander: "Detta icke som en dom över någon enskild person men över systemet i dess helhet, vilket trycker och förnedrar kvinnan i Kina mer än något annat."⁶⁰ Ännu en gång visar Wikander att det inte var kvinnorna som individer hon klandrade, utan systemet de befann sig i. Det var polygamin som Wikander och de övriga missionärerna motsatte sig och det framkommer i breven att det var ett viktigt uppdrag som de hade, att stärka den kristna synen på äktenskapet. Genom det kristna äktenskapet kunde kvinnorna bli fria, deras personlighet kunde höjas och bli något rent med stark moral.⁶¹ Här visar Wikander att hon hade en tilltro gentemot kvinnorna, hon trodde de hade potentialen att

---

⁵⁹ Svenska Akademin, "Konkubin", *Svenska Akademiens Ordböcker*, hämtad 2023.12.12, 2022, <https://svenska.se/tre/?sok=konkubin&pz=1>

⁶⁰ Wikander, 1923, 236

⁶¹ Wikander, 1923, 237f

bli, enligt henne, fria och rena personer. Men detta om de själva och samhället såg sanningen, som för henne var den kristna tron.

En kväll när Wikander gick hemåt såg hon två kvinnor gå framför henne på vägen. De gick med rökelse och bibelkvinnan som promenerade med Wikander sa att de hade varit i ett tempel för att kalla tillbaka själen hos någon som var sjuk. Bibelkvinnan sa att det inte var många som trodde på det längre, att det var vanligare förr. Då tänkte Wikander att det var synd om hennes fattiga systrar som hade levt ”i mörker och dödsskuggans dal!”⁶² Hon var förundrad över att de hade lyckats behålla sina själar, trots den misär de levde i, trots att själen var instängd. I boken nämner hon återigen ögonen, att de såg slöa och slocknade ut. Men sedan skriver Wikander ”Och jag vet, vad ni kunde bli! [...] jag ser det i det privilegierade fåtal, som är Kinas kvinnors framtidshopp, de bildade, de kristna kvinnorna.”⁶³, vilket visar på den potential hon såg. Ytterligare en gång som visade på den potential Wikander trodde att kvinnorna hade latent inom sig var julafton år 1916. Hon skriver ”En kinesiska av den bildade klassen, som tar emot vad Kristus har att giva, blir något mycket intagande och fulländat”⁶⁴. Detta visar på en inte helt okomplicerad människosyn hos Wikander. Samtidigt som hon ansåg att kvinnorna hade det fulländade och en framtid inom sig, såg hon de som ännu inte var kristna som ofulländade människor. Kvinnor som inte var kristna framställs i breven som individer som inte var fullt utvecklade, det var först när kvinnorna mottog Kristi budskap som de blev hela människor. Innan dess var de stympade. Detta visar återigen på en potential och möjlighet till utveckling som Wikander såg hos de kinesiska kvinnorna hon stötte på. Men kristendomen och en utbildning var en förutsättning för att potentialen skulle kunna realiseras.

Det fanns en icke kristen kvinna som Wikander arbetade med, och så småningom började kalla sin vän, som hon talade gott om i breven. Men denna kvinna, Miss Chü, kom från en välansedd familj och hon hade en västerländsk utbildning vilket var något som Wikander värderade högt. Wikander skriver ”Hon är ej kristen. Men hon vet från missionskolan mycket om kristendomen. Hon är en ung människa, som det kunde bli något av.”⁶⁵ Trots att hon var en välutbildad och ambitiös kvinna var hon inte helt fulländad i Wikanders ögon, det saknades fortfarande något och det var den kristna tron.

---

⁶² Wikander, 1923, 118

⁶³ Wikander, 1923, 119

⁶⁴ Wikander, 1923, 81

⁶⁵ Wikander, 1923, 168

2.1.3. Relationer och familj

Wikander arbetade med kvinnor, både kvinnliga missionärer och kinesiska kvinnor. Detta skapade självklart vänskapsband, vilka Wikander i breven uttrycker att hon värderade högt.

När Wikander var nyanländ till Kina tillbringade hon en viss tid i Shanghai, tillsammans med många andra sekreterare för KFUK världen över. Då skrev hon i breven ”Intet binder människor så samman som en gemensam tro och ett gemensamt mål.”⁶⁶ Hon bodde i ett hem för internationella sekreterare och hon uttryckte att hon nu var en del av *familjen*. Just begreppet *familj* är något som återkommer genom breven, konstellationen, platsen och medlemmarna ändrades men Wikanders känsla av att tillhöra en familj kvarstod. I ett brev skrivet i oktober år 1918 berättar Wikander om ett möte mellan skandinavisk-lutherska missionen, vilket lyder som följer: ”Vi förnimma väl, att vi äro en stor familj, historiskt, språkligt och främst religiöst.”⁶⁷ Detta visar på familjebanden mellan missionärerna. Senare i ett brev skrivet januari år 1919 berättar Wikander om deras julfirande och skriver då ”ty vi ha ju nu ock en stor familj av kinesiska vänner att göra jul för.”⁶⁸ De familjeliknande banden sträckte sig alltså bortom den skandinaviska identiteten. *Familj* skapades av vänskaper, vilket är något som förekommer ofta i boken.

Wikander värderade således sina vänskaper högt. Genom breven hon skrev tycks det att hon värderade vänskaperna med de kinesiska kvinnorna mer än vänskaperna till andra missionärer, förutom de svenska missionsvännerna hon hade i Kina. I början av sin tid i Kina, innan Wikander blev permanent placerad i Changsha, bodde hon på lite olika platser men det hindrade henne inte från att bekanta sig med unga kinesiska kvinnor. På Ginling College, dit hon flyttade i oktober år 1916, blev Wikander en del av ”lärarfamiljen” som bestod av collegeutbildade amerikanska kvinnor och några kinesiska lärare. På universitetet blev Wikander intresserad av de kvinnliga studenterna, hon tyckte att de såg ovanligt intelligenta och tänkande ut. I brev hon har skrivit uttrycker hon en längtan efter att lära känna dem mer personligt, hon såg det som en väldig fördel att få leva och arbeta så nära bildade kvinnor innan hennes egentliga arbete började. Senare i ett brev skrivet april år 1917 skulle Wikander ta farväl av de unga kvinnor hon hade lärt känna under sin tid på Ginling College. Hon skriver att hon blev tagen av allt det fina flickorna sade. Wikander insåg även att de hade hjälpt henne mer än vad hon hade trott under sitt första år i Kina. Hon skriver ”Jag vet ock, att jag kan räkna på dem som mina vänner.”⁶⁹

---

⁶⁶ Wikander, 1923, 9

⁶⁷ Wikander, 1923, 191

⁶⁸ Wikander, 1923, 202

⁶⁹ Wikander, 1923, 120

De djupare vänskaperna växte fram när Wikander påbörjade sitt arbete i Changsha. Dels kom Ruth Nathorst från Sverige för att arbeta tillsammans med Wikander, dels fick hon kinesiska kollegor som hon fattade tycke för. Två namn som står ut är Ngao Chü och Femte fru Tso T'ai T'ai. Dessa två kvinnor kom att bli väldigt centrala i Wikanders liv under hennes tid i Kina, både som kollegor i arbetet samt som vänner. Om Miss Chü skriver Wikander "Miss Chü följde mig hit som min första kamrat i det nya hemmet."⁷⁰

De kinesiska kvinnor som Wikander blev vän med var bildade, redan kristna eller hade god kunskap om kristendomen. Om en grupp kinesiska KFUK-sekreterare skrev Wikander "Duktigare kristna kvinnor får man leta efter. De känna ock en fullkomlig frihet bland oss, de äro som goda vänner och arbetskamrater, och vi få därför förmånen att höra dem tala fritt ur hjärtat om gemensamma problem."⁷¹ Wikander uttryckte varma känslor gentemot dessa kvinnor i sin närhet, de var kristna och enligt hennes brev väldigt duktiga. Det framkommer även att de var vänner, men Wikander talar ändå om dem som *De*. *De* kände att de kunde tala fritt inför Wikander, inte att Wikander kände att samtliga, sig själv inkluderad, kunde tala fritt med varandra. Här drog Wikander en gräns mellan sig själv och de kvinnor som hon ändå ansåg vara sina vänner. Återkommande i materialet är att Wikander använde possessiva pronomen då hon skriver om kinesiska vänner och flickor. Till exempel "Ett par av mina hjälpsamma kinesiska flickor [...]"⁷² samt "Mina unga flickor, tre stycken, som kommit till mig om eftermiddagarna [...]"⁷³. Medan det är naturligt att använda possessiva pronomen då man talar om sina vänner använde Wikander det på ett sätt som signalerar ägandeskap snarare än en jämbördig tillhörighet.

2.2 Wikanders fromhet

Genom sitt arbete som missionär och arbete inom KFUK faller det sig helt naturligt att Wikander var religiös med en kristen tro. I föreliggande avsnitt kommer det presenteras hur Wikander uttryckte sin tro och fromhet i boken *Fem år i Kina*. Det kommer att läggas fram i två underrubriker vilka lyder *Gudsbild* och *Människosyn*.

---

⁷⁰ Wikander, 1923, 172

⁷¹ Wikander, 1923, 222

⁷² Wikander, 1923, 167

⁷³ Wikander, 1923, 158

2.2.1 Gudsbild

”Jag trodde på den ende, sanne Guden, Himmelens Gud, och frågade Honom till råds”⁷⁴, så sa Wikander en gång då hon och några kineser var i ett buddhistiskt tempel. Hon lyssnade till en tempelklocka och fick frågan om vad hon hörde. Wikander förstod då att männen som var med henne i templet trodde att hon lyssnade till klockans ande, men hon log åt dem och förklarade att hon inte skulle fråga en klocka om råd.

Wikanders gudsbild tangerar även synen hon hade på missionsuppdraget. I boken är Gud en slags uppdragsgivare. I förordet till boken har Wikander skrivit: ”Men missionens arbete är icke romantik och äventyr. Det är en kristen kallelsegärning bland andra.”⁷⁵ Det var genom Gud som missionen skedde, missionärerna klarade den utmaningen med Guds hjälp. Gud var en vägvisare, han hade lett missionärerna till Kina och Wikander skrev om hoppet att han skulle fortsätta leda dem.⁷⁶

Den gud Wikander trodde på spelade stor roll för den potential hon såg i alla kinesiska kvinnor hon träffade. Hon talade om Jesus och Kristi budskap som ett sätt att befria kvinnor. ”Det är en helt ny tid som börjar för Kinas kvinnor med kristendomens insteg i Kina”⁷⁷, Wikanders gud var de kinesiska kvinnornas medel till frigörelse. Som tidigare nämnt skrev Wikander fram de kristna kinesiska kvinnorna som vakna, med en själ och intelligens i sina ögon, medan de icke kristna var trötta och slöa i blicken. Det var Gud och kristendomen som befriade kvinnorna. De blev räddade från det fördärv de levde i, enligt Wikander, genom att ta emot Jesus. Wikander skriver ”Jesus har fört in barmhärtighet och kärlek i vår mörka värld”⁷⁸

Tidigare har uppsatsen berört konkubinerna och hur Wikander och samhället såg på dem. Det diskuterades ifall KFUK skulle hjälpa de kvinnorna eller inte. Wikander skrev ”Hur vid och fri från sociala hänsyn var ej Kristus själv, då det gällde att upprätta dem, som fallit?”⁷⁹ Detta visar återigen på det hopp hon såg i Gud och Kristi budskap, det fanns en chans till upprättelse, utveckling och förbättring.

Gud för Wikander var alltså hopp, stöd, kärlek, utveckling, ljus, förlåtelse och uppdragsgivare.

---

⁷⁴ Wikander, 1923, 108

⁷⁵ Wikander, 1923, 5

⁷⁶ Wikander, 1923, 180

⁷⁷ Wikander, 1923, 14

⁷⁸ Wikander, 1923, 270

⁷⁹ Wikander, 1923, 237

2.2.2 Människosyn

Som klargjorts tidigare i uppsatsen skiljde det sig mellan hur Wikander såg på kristna och icke kristna kvinnor. Det är applicerbart även för hur hon såg på människor i ett bredare perspektiv, hon gjorde skillnad på hur hon såg på kristna och icke kristna kineser.

Stor del av hennes människosyn angränsar till hur hon såg på kvinnorna, vilket har presenterats tidigare. Det finns två passager i boken då hon har sett män som inte var kristna och hon beskrev dem på ett väldigt grovt sätt. Det första tillfället var då Wikander var nyanländ till Kina och såg arbetare som bar bärstolar. Om dessa män skrev hon följande i brev tillbaka till Sverige: ”De äro som dragdjur dessa kulier⁸⁰, och det skär en i hjärtat att tänka, att de dock äro ämnade att vara människor”.⁸¹ Hon utvecklar med att säga att till och med oxarna och hästarna i Sverige hade det bättre. Ytterligare ett tillfälle då Wikander beskriver män i boken är när hon åkte genom stadens gator och såg en man vara ute och gå. Hon skriver att han gick med ett halshugget huvud i en fågelbur och fortsätter med:

Sådana syner komma blodet att stelna i ådrorna. Äro dessa människor Guds skapade avbilder eller äro de hemska demoner? Om de äro det förra, hur kunna de förvandlas till det senare? Synen och tankarna förfölja en i dagar och nätter.⁸²

De män hon har beskrivit ovan är inte i den bildade, ledande klassen som Wikander arbetade och levde med. Det visar även på att hon inte fullt ut såg dem som människor.

När Wikander skriver om kineserna är renlighet och utbildningsgrad variabler som spelar in. Kristna kvinnor och män var rena medan de icke kristna var smutsiga. I breven kopplar Wikander ihop smuts och renlighet med vilken grad av utbildning de hade och vilken samhällsklass som de tillhörde. Smutsen fanns hos de obildade och lägre samhällsklasserna, medan de bildade kineserna, likt svenskarna, var renliga och intelligenta.⁸³ Detta skrev Wikander väldigt tidigt under sin vistelse i Kina vilket snabbt visar vilken syn hon hade på det folk hon skulle arbeta bland. Det berättar för läsaren att Wikander inte var villig till att missionera var som helst, bland vilka samhällsklasser som helst. Hon ville kristna Kina och

---

⁸⁰ Ålderdomligt och nedsättande ord som inte används idag. Ordet syftar på daglönare utan utbildning, användes speciellt i Indien och Kina.

⁸¹ Wikander, 1923, 12f

⁸² Wikander, 1923, 207

⁸³ Wikander, 1923, 24

kineserna, men det fanns ändå en olust gentemot kineserna som var alldeles för olika svenskar. De bildade och renliga kineserna var som nämnt ovan, rätt lika svenskarna.

Wikanders människosyn var naturligtvis någonting som rörde även missionärerna. Som nämnt ovan, under rubriken Guds bild, var det inte människorna som genomförde missionen, de var Guds verktyg och han verkade genom dem.

2.3 Wikander, hemlängtan och nationalromantik

År 1916 gav sig Ingeborg Wikander iväg på ett äventyr som tog henne långt bort ifrån Sverige, hennes familj och vänner. Det är då högst förväntat att hon i sina brev uttryckte en hemlängtan och slags nationalromantik. Detta tredje, och sista tema, kommer att presenteras nedan.

2.3.1 Hemlängtan och svenskhet

I ett brev skrivet oktober år 1918 står följande: ”Det var nästan som att komma hem igen ett slag. Hur djupt hemlandet binder!”⁸⁴ Detta är en av flera gånger som Wikander i boken uttrycker en kärlek till Sverige, och en längtan efter hemlandet. Citatet ovan är skrivet i kontexten av att den norska missionen hade byggt en kyrka i Chikung, där de skandinaviska missionärerna var mest framträdande. I början av sin tid i Kina umgicks Wikander väldigt mycket med amerikanska missionärer. Om denna tid skrev Wikander följande: ”Det är tröttsamt att hela tiden leva i främmande omgivning och begagna två främmande språk.”⁸⁵ Hon tyckte att amerikanerna var väldigt trevliga, men hon kände sig mer ensam och uttryckte mer hemlängtan under den perioden än senare då hon fick sällskap av svenska kollegan Ruth Nathorst. Nog spelade det även roll att hennes arbete kom igång mer, ensamheten minskade när sysselsättningen ökade.

Wikander saknade den svenska naturen, när hon såg tallar uppe i de kinesiska bergen kunde hon höra dem ”sjunga hemlängtans toner för mig”⁸⁶. När Wikander väl kom tillbaka till Sverige skrev hon ”Det var som om själva luften jag andades gjorde mig många år yngre”⁸⁷. Samtidigt som hon visade uppskattning för den kinesiska naturen, främst uppe i bergen, var det fortfarande den svenska luften och naturen som hon föredrog. Hon beskriver Kina som att det

---

⁸⁴ Wikander, 1923, 191

⁸⁵ Wikander, 1923, 80

⁸⁶ Wikander, 1923, 45

⁸⁷ Wikander, 1923, 310

andligen var ett torrt land att leva i, och att det var nödvändigt ibland att åka hem för att få nya krafter.⁸⁸

Medan Ingeborg Wikander och Ruth Nathorst var på egen hand för Sveriges räkning i KFUKs arbetet så var de inte de enda svenskarna i Kina och i det området vid den tiden. Svenska kyrkans mission upptog mission i Kina år 1918, till Wikanders glädje. Det var en tyngd som lyftes av Wikander när hon fick dessa nyheter, men en del av glädjen var nog även för att fler svenskar skulle anlända till Kina. Vi kan läsa om när Wikander blev inbjuden till missionären Anna Bergs hem. Berg arbetade för Svenska missionsförbundet och hade ett hus beläget i bergen till vilket hon bjöd in ogifta kvinnliga missionärer. Wikander spenderade en del av sin sommar år 1917 där, vilket var något hon uppskattade högt. Hon skriver ”Jag kan helt enkelt inte beskriva för er, hur gott och roligt och vilsamt det varit att komma in i ett äkta svenskt hem igen.”⁸⁹ Hon hade saknat den svenska maten och att umgås med andra svenskar. När hon vid en annan tidpunkt återvände till Anna Bergs hem beskrev hon det som att det var att återvända till Sverige och träffa andra svenskar igen.

Vidare skrev Wikander om den svenska flaggan, den var en återkommande och viktig symbol. ”Den svenska flaggan fröjdade mitt hjärta!”⁹⁰ skrev Wikander i bokens första brev, april år 1916. Dess betydelse kan sorteras in i två kategorier varav den första är ett glädjeämne för Wikander, vidare var det en beskyddande symbol för Wikander själv liksom för kineserna i hennes närhet. För Wikander signalerade den svenska flaggan trygghet, glädje och en känsla av hemlandet. Wikander skrev ”Och det gör en gott i själen att se de svenska färgerna...”⁹¹, det gjorde henne glad att se den upphängd i en kontext utanför Sverige.

Den svenska flaggan hade därtill ett hårdare värde, det var en symbol för beskydd.

Därefter begärde våra kinesiska vänner genast att få vår svenska flagga att sätta upp ovanför yttre porten, tillika med våra utländska namn, vilket allt skulle bevisa, att denna plats stod under utlänningarnas beskydd.⁹²

Kontexten för ovanstående citat var oroligheter i Changsha till följd av stridigheter mellan Nord och Syd.

---

⁸⁸ Wikander, 1923, 308

⁸⁹ Wikander, 1923, 129

⁹⁰ Wikander, 1923, 23

⁹¹ Wikander, 1923, 130

⁹² Wikander, 1923, 179

2.3.3 Arv och ansvar

I ett brev skrivet april år 1917 lade Wikander mycket fokus på det svenska arvet och ansvaret.⁹³

Eller vad är kristendomens innersta mål och syfte? Är det uppbyggandet av en stark *nationalkyrka*, som är slutmålet? *Är det Kristi mål?* Eller är kristendomen det världsomfattande, världsfrälsande evangeliet, som vill med sin kärleks förkunnelse omspanna alla folk, och som icke kan vila, icke har nått sitt mål, förrän i all världen budskapet om Jesus Kristus är känt och förstått?⁹⁴

Tankar om arv och ansvar började gro hos Wikander, framförallt om ”sambandet mellan *arv* och *ansvar*, *gåva* och *offer*.”⁹⁵ I brevet skrev Wikander mycket om det svenska, lutherska arvet som var så kärt och viktigt. Det var viktigt för svenskarna att förvalta sitt arv, och att förmera det andliga arvet till fler människor.

Detta brev innehåller många uppmaningar till svenska studenter att de ska ge sig ut i världen och missionera. ”Ha vi, Sveriges kristna studenter, offrat nog?”⁹⁶ är en fråga som Wikander ställde sig själv, och läsaren av brevet. Wikander har skrivit om missionens kraft och om hur fruktbar den är, även inom hemlandet. Vidare skrev Wikander:

Om vi tro på det lutherska arvets förblivande värde, hur stå vi då till svars med att så föga kämpa därför ute i de världar, där kampen om livslinjer och nya religionsformer nu står som hetast.⁹⁷

Hon ifrågasatte varför det svenska folket inte var *mer* villiga att ge sig ut på missionsfälten. Hon ansåg att det låg i svenskarnas lutherska arv, och som en kallelse från Gud, att ge sig ut för att sprida evangeliet och hjälpa människor.

---

⁹³ Wikander, 1923, 97

⁹⁴ Wikander, 1923, 99

⁹⁵ Wikander, 1923, 97

⁹⁶ Wikander, 1923, 98

⁹⁷ Wikander, 1923, 100

3. Analys

I detta kapitel kommer det teoretiska ramverket som redogjordes för i inledningskapitlet appliceras på de teman som lades fram i kapitel två.

I boken *Fem år i Kina* skrev Wikander, som redan konstaterat, mycket om kvinnorna. Hon nämnde vissa vid namn, men ofta talade hon om *kinesiskorna*. Chandra Talpade Mohanty skriver om det och menar att det sättet att skriva om kvinnor förminskar kvinnorna till en analyskategori.⁹⁸ Vad Wikander gjorde när hon talade om *kinesiskorna* var att förutsätta att kvinnorna hade en given och gemensam kulturell gruppidentitet, bortsett från de olika sociala relationer som de kinesiska kvinnorna befann sig i. Detta sätt att kategorisera grupper, här kvinnor, skapar binära uttryck och dikotomier där männen, som oftast är de med maktövertaget, hamnar överst. I detta fall blev det Wikander som fick övertaget då hon blev motsatsen till *kinesiskorna*.

Vad som är väsentligt för analysens utgångspunkt och förståelse för Wikanders verk är en medvetenhet om vilken syn hon hade på sig själv i den kontext hon befann sig i, i Kina.

Rättsliga, ekonomiska och religiösa sammanhang samt familjestrukturer behandlas som fenomen som kan bedömas efter västerländska normer [...] När kvinnor försätts i strukturer som antas vara "underutvecklade" eller "under utveckling", produceras en underförstådd bild av den "genomsnittliga tredjevärldskvinnan".⁹⁹

Wikander har skrivit att de kineser som var renliga och utbildade var rätt lika svenskarna¹⁰⁰, vilket visar på den självbild Wikander hade. På alla sätt Wikander har framställt kineserna i dåligt ordalag har hon samtidigt framställt sig själv som motsatsen. Genom att Wikander innehade formuleringsprivilegiet i sin egen bok har hon skapat en underförstådd bild av den svenska kvinnan som en motvikt till den kinesiska. I boken framställs Wikander som en frigjord kvinna, som var modern och i kontroll av sitt eget liv. Vilket hon till viss del var, eftersom hon kunde resa till Kina på egen hand och inte heller gifte sig. Men faktum kvarstår att under den största delen av perioden som breven i boken skrevs, år 1916–1921, hade kvinnor i Sverige inte rösträtt. Talpade Mohanty menar att det är när kvinnor från det globala norr grupperar kvinnor

---

⁹⁸ Talpade Mohanty, 2003, 53

⁹⁹ Talpade Mohanty, 2003, 55

¹⁰⁰ Wikander, 1923, 24

i det globala syd som en grupp ”förtryckta kvinnor” som de kolonialistiska tendenserna visar sig.¹⁰¹ Det är i detta skede som den västerländska feminismens hegemoni träder fram. Genom att Wikander ansåg sig vara mer upplyst och modern än de kinesiska kvinnorna skapades en paternalistisk ståndpunkt från Wikanders håll.¹⁰² I Wikanders ögon var hon och kineserna aldrig kvinnor tillsammans, på samma nivå – hon stod alltid lite högre upp, med mer kunskap.

Som Talpade Mohanty skriver är det även religion och religiösa sammanhang som sätts i direkt värdering och jämförelse med västerländska normer. Det var i allra högsta grad vad Wikander och hennes medmissionärer gjorde när de anlände till ett nytt land i syfte att riva upp landets befintliga religiösa system för att implementera sitt egna trossystem som de ansåg vara mer överlägset. Detta visar sig på flera sätt, inte sällan står det explicit vad Wikander kände inför kristendomen och det, enligt henne, ”hedniska land” hon hade rest till. Det finns emellertid passager i boken som visar på mer implicita exempel.

Tillkommer gör även de dikotomier som präglar boken och breven som Wikander skrev. Under den europeiska kolonialismens tid var det vanligt med *andrafiering* av andra människor och kulturer. Likt vad Talpade Mohanty menar med att man skapar ett binärt system när kvinnor görs till enbart en analyskategori, kallar Abdul JanMohamed, framskrivet av Ania Loomba, *andrafieringen* för den manikeiska allegorin. Med den allegorin menas ”produktionen av en binär och obeveklig diskursiv skillnad mellan olika ’raser’”.¹⁰³ Det är dikotomierna som framställs mellan koloniatör och koloniserad som skapar de koloniala relationerna, i uppsatsens fall byts koloniatör och koloniserad ut till missionär och, vad jag väljer att benämna det som, ”missionerad”. Dessa motsättningar framställs implicit i Wikanders bok även när hon själv inte skrivs fram, det blir underförstått att hon stod på andra sidan från kineserna som hon beskriver.

I mening att visa på Wikanders tro på kristendomen som den överlägsna religionen vill jag knyta an till subkategorin *Potentialen* och det Shirley S. Garrett har skrivit om kristendomen och missionen som ett medel för frigörelse. Wikander tänkte följaktligen på kvinnorna som individer med potential, hon såg dem aldrig som förlorade utan hade tro på att de kunde bli fria. Garrett skriver att de kvinnliga missionärerna tog sig an missionen som feminismen och den sociala förändringens agenter¹⁰⁴, att kristna kvinnorna var inte det mest primära med deras

---

¹⁰¹ Talpade Mohanty, 2003, 54

¹⁰² Talpade Mohanty, 2003, 55

¹⁰³ Loomba, 2008, 111

¹⁰⁴ Garret, 1982, 224

uppdrag. Vid tolkning av Wikanders brev verkar det inte heller som att det var kristendomen i första hand, utan kvinnornas frigörelse, som motiverade henne. Målet med hennes arbete var ett bättre liv för de kinesiska kvinnorna och kristendomen utgjorde medlet för målet och på så sätt en förutsättning för målet. Det uppstår då ett samband med den paternalistiska ståndpunkten som Talpade Mohanty menar att kvinnor från det globala norr intog. Medan Wikander trodde att de kinesiska kvinnorna kunde uppnå ett bättre liv var det inte utan hennes hjälp. Gregersen skriver om den paternalistiska relationen som uppstod mellan missionärerna och de missionerade, och menar att kvinnliga missionärer kunde träda in i ett socialt moderskap. Wikanders självbild av att hon kunde rädda sina "hedniska systrar" hör samman med Gregersens resonemang om att missionärerna hade rollen som den överordnade, den som ska beskydda och rädda. I detta fall rädda de kinesiska kvinnorna från fördärvet de levde i, utanför den kristna tron.

Ovanstående stycke knyter an till vad Talpade Mohanty skriver om den bild som skribenter från globala norr har mejslat fram av kvinnor i globala syd, vad som hon i *Feminism utan gränser* kallar "tredjevärldenkvinnan". Den genomsnittliga "tredjevärldenkvinnan" lever ett stympt liv på grund av sitt kön, vilket kvinnorna från globala norr även gör baserat på enbart könstillhörighet, men hon är därtill ifrån den "tredje världen", vilka framställs som de okunniga, illitterata, fattiga, obildade, trakasserad och omedvetna om sina rättigheter.¹⁰⁵ När en vit kvinna som Wikander skrev fram kvinnorna hon mötte i Kina på det sätt hon gjorde var det underförstått att hon såg sig själv som motsatsen. Det är även talande att Wikander inte ville röra sig bland de kineser som hade en lägre utbildningsnivå, eller ingen alls, då de var för olika henne. Hon talade likaså om de icke kristna kinesiska kvinnorna som att de inte var vetande eller tänkande på samma sätt som hon själv eller andra kristna kvinnor. Till exempel, som Talpade Mohanty menar ovan, ansågs "tredjevärldenkvinnan" inte vara medveten om sina rättigheter. Detta gjorde att Wikander både såg ned på dem men även utvecklade känslor av medlidande.

Wikander hade tro på en gud som var förlåtande och räddande och det var hennes uppgift att sammankoppla de kinesiska kvinnorna med kristendomen och Kristi budskap. Därtill hör även att Wikanders människosyn skiftade när någon gick från att vara icke kristen till kristen. Det säger något om att hennes gud bestämde en människas värde. När en person konverterade

---

¹⁰⁵ Talpade Mohanty, 2003, 38; 55

till kristendomen blev hon i Wikanders ögon mer civiliserad, själfull och komplett, innan dess var hon inte en fulländad person.

Wikander skrev om ansvaret som den svenska utbildade ungdomen hade - att sprida kristendomen. Det är som mest explicit uttryckt i brevet med titeln *Arv och ansvar*¹⁰⁶ som är skrivet om i kapitel två. Wikander uppmanade svenska studenter om att offra liv och kraft för att följa Herrens kallelse till mission, likt vad många utbildade briter och amerikaner hade gjort.¹⁰⁷ Det finns ständigt en underton av den kallelse Wikander menade att Gud hade gett henne, en kallelse till att hjälpa de som ännu inte hade fått ta del av Kristi budskap. Wikander trodde på att det var en kallelse från Gud att hjälpa andra människor, men vad det betyder i en mer modern kontext är att missionärerna såg sig ha rätten att tala om för en annan folkgrupp att de levde på fel sätt. Wikander och andra missionärer kom till Kina för att fostra kineserna rätt, vilket relaterar till det fostrande uppdrag som kolonialmakterna antog sig ha.¹⁰⁸

Guds missionskallelse till Wikander kombinerat med den befintliga klyftan mellan Wikander och de kinesiska kvinnorna i hennes närhet, skapade en paternalistisk ståndpunkt för Wikander. Hon såg det som sin plikt att hjälpa de som enligt henne inte levde som de borde och befann sig i ett själsligt mörker. Hur Wikanders paternalism framkommer är flerdelat. Dels använde Wikander possessiva pronomen på vänner och flickor i sin närhet, som att de var hennes att vårda. De är också ofta framskrivna som barnsliga eller individer som inte har samma klokhets och kunskap som hon själv. Det knyter an till vad Gregersen skriver om paternalismen i relation till mission. Paternalism i sin rena definition innebär att den överordnade parten i en relation beskyddar den underordnade mot vad som är hotfullt. Detta blir applicerbart på Wikander och hennes relation med de kinesiska kvinnorna om man ponerar det hotfulla som det förfall Wikander menade att de riskerade att fortsätta leva i om de inte tog emot den kristna guden.

Vidare är begreppet *familj* något som framkommer tydligt i boken. De vänner Wikander fick under sin tid i Kina benämnde hon ofta som familj, en del vänner blev även som systrar till henne, till exempel Ngao Chü. Som klargjort i kapitel två skapades dessa familjerelationer både mellan Wikander och andra missionärer samt mellan Wikander och de kinesiska kvinnorna i hennes direkta närhet. Vänskaperna var jämbördiga på det sätt att Wikander kände att hon dels gav något till sina vänner, men hon fick även mycket tillbaka. Ett exempel är när hon tog farväl

---

¹⁰⁶ Wikander, 1923, 96

¹⁰⁷ Wikander, 1923, 98

¹⁰⁸ Loomba, 2008, 208

av kvinnorna hon lärde känna i Nanking på Ginling College, hon medger i brevet hon skrev därefter att de nog hade hjälpt henne mer än vad hon förstod under hennes första tid i Kina. Men inte sällan framstår Wikander i boken som den något mer överordnade, antingen som en modersfigur eller storsyster. Gregersen skriver om att kvinnliga, ogifta missionärer kunde uppfylla ett socialt moderskap genom att skapa sig en familj där de befann sig och därigenom fullgöra sin Lutherska kallelse som moder.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Gregersen, 2016, 64

4. Diskussion av analys

I följande kapitel kommer uppsatsens analys att sammanfattas och diskuteras. Frågeställningarna kommer även att besvaras och diskuteras i relation till tidigare forskning. Underrubrikerna kommer att sorteras efter frågornas formuleringar.

Känslor låg väldigt nära till hands för Wikander när hon skrev breven i boken. Det var svallande känslor inför den gemenskap som skapades av att dela en tro, att se den svenska flaggan vaja i luften och att se hennes kinesiska vänner ta steget till kristendomen genom att bli döpta. Det är starka känslor som uttrycks i breven när hon såg kineser som inte var kristna och av lägre socioekonomisk klass, när hon tänkte på flickor som blev bortgifta som barn och när hon tänkte på det stora uppdrag hon hade blivit given av Gud. Hon har skrivit om positiva, varma känslor och negativa, kalla känslor vilka alla bidrar till att läsaren än mer kan förstå hur hon kände och vad hon var med om. Som det står skrivet i presentationen av materialet är boken baserad på ett *urval* av brev som Wikander själv har gjort, och med vilket hon har haft en agenda. Breven vädjar till hennes samtida läsares känslor, Wikander ville uppmuntra fler unga kristna studenter att svara på missionskallelsen och detta gjorde hon genom att använda sitt patos. Hon har skrivit om hur vänliga och godhjärtade de kinesiska kvinnorna var, den fina naturen i bergen och den starka gemenskapen som skapades mellan missionärerna så långt hemifrån – hon ville göra det attraktivt. Hon skrev även om det negativa, men porträtterade det som att det var synd om kineserna och att de var i nöd av missionärernas hjälp – och det var deras plikt att hjälpa till.

Begrepp som har vuxit fram under analysens gång är *pity*, *compassion* och *solidarity*. *Pity* syftar på att det är synd om någon och att ömmande känslor uppstår, *compassion* blir aktuellt när medlidandet övergår till medkänsla och en vilja att ta hand om dem det är synd om. *Compassion* träder alltså in när medlidandet följs av en handling.¹¹⁰ *Solidarity* går in på hur agendan för hjälpanDET ska se ut. Det handlar dels om att de som hjälper sätter ramarna för hur hjälpanDET ska se ut, men även att de som får hjälpen, de underordnade, har något att säga till om i hur stödet ska ges. Mycket av det som framkommer i Wikanders texter spelar inom ramarna för *pity* och *compassion*, vilket måhända inte är överraskande på något sätt. *Pity* visar sig genom hennes medlidande för att de kinesiska kvinnorna var förtryckta i det samhälls- och trossystem de befann sig i. Där vill jag återkoppla till kapitel två där det är skrivet om Wikanders inställning till konkubinerna, hon menade att det är hela systemet (samhället) som förtrycker

---

¹¹⁰ Michalinos Zembylas, "The "Crisis of Pity" and the Radicalization of Solidarity: Toward Critical Pedagogies of Compassion", *Educational studies* (Ames) 49:6 (2013), 507

och förnedrar kinesiska kvinnor. Hennes *pity* framkom så fort hon skrev att hon tyckte synd om kineserna, och att hon ömmade för dem. Wikanders *compassion* har visat sig på flera vis, till exempel hennes sätt att träda in i en modersroll och hjälpa dem i hennes närhet samt hennes uppmaningar till studenter i Sverige att komma till Kina för att hjälpa henne i sitt arbete. Enbart det faktum att hon åkte till Kina visar på *compassion*, eftersom hon redan då utförde en handling till följd av sitt medlidande.

Kwok Pui-Lan ger ett relevant exempel som tydligare visar på hur *compassion* kunde se ut i kvinnors missionsarbete. Kwok skriver att missionsarbete för kvinnor kunde placeras i tre kategorier; kristnandet av människorna, kvinnlig utbildning och hälsovård.¹¹¹ Arbetet för att enbart kristna människorna var svårt, det innebar små bibelstudium och religiösa aktiviteter i relation till kyrkan, men mynnade så småningom ut i att bibelkvinnorna fick ta vid och göra det på tu man hand med den missionerade. Det var den arbetskategori som var minst givande, sett till produktivitet och antal missionerade de kunde beröra. Bibelstudium och kristnande som en egen kategori visar enbart på vilken agens som missionärerna hade, att sprida kristendomen. Kvinnlig utbildning och öppnandet av missionsskolor däremot visar tydligt på hur *compassion* framkommer eftersom missionärerna ville att alla barn, även de fattiga, skulle få en utbildning – medlidande följt av en handling.

Ytterligare en tanke som växte fram under analysen är det kända tankegodset ”den vite mannens börda” från Rudyard Kiplings dikt *Den vite mannens börda*. Loomba skriver:

Den vite mannens börda utmålades som en föräldraplikt: det gällde att ”se efter” de civilisationsmässigt underutvecklade folken (vilka framställdes som barn) och disciplinera dem till lydnad.¹¹²

Wikander skrev förminskande om än ofta kärleksfullt om kineserna hon träffade, vilket är förväntat utifrån den tid hon levde i. Kolonialismen nådde sin kulmen under den tid Wikander verkade.

Analysens slutsats lyder således som så att Wikander använde mycket känslor i sina brev, sådana som hon med omsorg har valt att sprida till allmänheten med mening att påverka. Breven vädjar till känslor som kan väcka medlidande och medkänsla, enligt begreppen *pity* och *compassion*. Det finns även spår av de tolkningar som har gjorts av Kiplings dikt om ”den vite

---

¹¹¹ Pui-Lan, 1992, 15

¹¹² Loomba, 2008, 208

mannens börda”, vilket Wikander uttrycker både explicit och implicit. Det förhållande Wikander har beskrivit mellan sig själv och de kinesiska kvinnorna är mångfacetterat och komplext då hon tar avstånd från dem samtidigt som hon ömmar för dem. En del tar hon till sin närmaste cirkel och utvecklar en familjerelation där hon är en jämbördig syster tillika en omhändertagande och fostrande modersfigur.

4.1 Vilket narrativ för Ingeborg Wikander om Kina och missionen i boken *Fem år i Kina*?

Som svar på den första frågeställningen är det av min åsikt att Wikander förde ett väldigt patosdrivet narrativ i breven. Genom sina målade och känsloladdade beskrivningar av folket, samhället och naturen delges läsaren en medryckande bild av Kina och missionen där. Hennes retorik i boken är genomgående vädjande till känslor och uppmanande till att göra sin plikt.

Känslor av ensamhet och hemlängtan blandades med glädje och vilja inför att fortsätta och utöka arbetet i Changsha. När Wikander skrev om Sverige gjorde hon det på ett romantiskt sätt, landet och svenskhet framställdes i väldigt positiv dager och som något väldigt viktigt. Gregersen skriver att nationaliteten var väldigt viktig för missionärerna, det kan kallas missionsnationalism.¹¹³ Wikander romantiserade Sverige och svenskheten, just för att den var viktig för henne och när man saknar något framstår det i tanken som mer skimrande än vad det i realiteten kanske är. Vad mer hon betonade och idealiserade genom sin rapportering hem var familjeförhållandena. Hon drev narrativet om att tillhöra familjer både med andra missionärer samt med de kinesiska kvinnorna och barnen i hennes närhet. Även detta var vanligt bland missionärer.¹¹⁴ Betoning på familj är intressant ur ytterligare en synvinkel, vilket är det narrativ Wikander på ett sätt drev om sig själv – antagligen omedvetet. Som redovisat i analysen antog Wikander ett socialt moderskap, det kombinerat med emfasen på familj, kan visa på försök att framhäva sin kvinnliga identitet. Det var inte ovanligt att ogifta kvinnliga missionärer ansågs väldigt okvinnliga,¹¹⁵ vilket inte klingade väl med den Lutherska kallelsen för kvinnan – moderskapet.

Sammanfattningsvis var hennes narrativ patosdrivet och präglad av kärlek till hemlandet tillika iver inför sitt arbete i Changsha. Historien hon återger i sitt berättande formas även av var hon fann sig själv i allting och hur hennes självbild såg ut.

---

¹¹³ Gregersen, 2017, 90

¹¹⁴ Gregersen, 2016, 61

¹¹⁵ Gregersen, 2017, 88

4.2 Hur såg Ingeborg Wikander på kristendomens roll i Kina?

Vad gäller kristendomens roll i Kina såg Wikander religionen och tron som en livlina för det kinesiska folket. Om de kunde ta emot den kristna tron och kärleken skulle de komma att bli fulländade människor som kunde leva ett lyckligare och vaket liv. I boken framställs kristendomen som något identitetsskapande som i sin tur var starkt kopplat till hennes människosyn. Hur Wikander såg på kristendomen förstärks nog än mer när dess, enligt henne, renhet och helighet ställs i kontrast till det mörker och förfall hon ansåg att det kinesiska samhället befann sig i.

Det blir svårt att tala om Wikanders tankar rörande kristendomens roll i Kina utan att beröra hennes syn på missionärernas roll, då de är ytterst sammankopplade. Som nämnt tidigare växte tankar om ”den vita mannens börda” fram under analysen vilket är starkt kopplat till Wikanders uppmaningar om att bildade svenskar borde komma till Kina för att hjälpa till i missionsarbetet. Missionärerna, Wikander inräknad, var sända av Gud att väcka det kinesiska folket till frälsning. Nordiska missionärer såg sig fränkopplade från kolonialmakterna och antog sig ta avstånd från imperialismen och imperialistiska aktioner,¹¹⁶ vilket gjorde att Wikander och hennes kollegor såg sig enbart som räddare. Missionärerna var mellanhanden mellan Gud och det icke kristna folket, kristendomen var räddande.

4.3 Hur beskrev Ingeborg Wikander män och kvinnor i boken *Fem år i Kina*?

Wikander beskrev män och kvinnor på olika sätt, där kvinnor är markant mer representerade i boken. Förutom deras nationalitet gjorde hon främst skillnad på om personerna var kristna eller inte, det var något som starkt påverkade hennes människosyn. Därtill spelade klass och utbildningsnivå även stor roll. Vidare beskrev Wikander inte kineserna som fullt ut vuxna människor då det alltid låg en barnslig naivitet och okunskap kring dem utifrån hennes brev. Trots det var hon vän med kvinnorna och de hade en relativt jämbördig relation där även Wikander hade behållning av dem. Det var en komplex relation mellan Wikander och hennes kinesiska vänner som var beroende av många faktorer. Hennes beskrivningar av kinesiska män och kvinnor var starkt influerade av den koloniala tiden hon levde i, vilket vi har sett genom analysen. Av kvinnorna gav hon en romantiserad bild. I kapitel två under subkategorin *Attribut* går det att se hur hon beskrev kvinnorna som varma, själfulla och godhjärtade, vilket hon till

---

¹¹⁶ Gregersen, 2023, 456

stor del bedömde utifrån deras ögon. Det var svepande, mjuka och målande beskrivningar av dem. Detta är uttryck för hur hon var en kvinna av sin tid.¹¹⁷

Med andra ord var Wikanders återgivning av män och kvinnor beroende av flera faktorer, varav den kristna tron var en brännande sådan såväl som nationalitet. På många vis är hennes beskrivningar av människor grova och på flera sätt politiskt inkorrekta, men det ska även kommas ihåg vilken historisk kontext Wikander befann sig i och i vilken kontext boken skrevs.

4.4 Avslutande reflektion

Nedan kommer en kort reflektion gällande metod och undersökningens process samt en tanke om vidare forskning.

För denna uppsats fann jag den tematiska analysen mycket användbar och hjälpsam. Det fann sig som så att undersökningen blev mer datadriven än teoridriven, vilket är ett val som gjordes av mig. En teoridriven undersökning hade givetvis varit möjlig om det redan innan undersökningen påbörjades stod klart vilket teoretiskt ramverk analysen skulle utgå från. För övrigt var det en tacksam och vägledande metod som var hjälpsam i sållandet av stoff och kategoriserandet av innehållet.

Det finns på flera sätt utrymme för vidare forskning. Wikander har ett rikt personarkiv, där breven som ligger till grund för boken som jag genom denna uppsats har undersökt, finns som original. Det finns därtill brev av mer privat och inofficiell natur. Något intressant att hämta därifrån skulle vara att utföra en komparativ analys av de officiella breven och de inofficiella breven för att se hur Wikander censurerade sig själv till allmänheten.

---

¹¹⁷ Gregersen, 2016, 63

5. Käll- och litteraturlista

5.1 Tryckta källor

Wikander, Ingeborg, *Fem år i Kina* (Stockholm: Sveriges kristliga studentrörelse, 1923).

5.2 Litteratur

Alvehus, Johan, *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Uppl. 2. Stockholm: Liber, 2019.

Braun, Virginia & Clarke, Victoria, "Using thematic analysis in psychology", *Qualitative research in psychology* 3:2 (2006), pp. 77–101.

Drucker, Alison R., "The Role of the YWCA in the Development of the Chinese Women's Movement, 1890-1927", *The Social service review (Chicago)* 53:3 (1979), pp. 421–440.

Garrett, Shirley S., "Sisters All. Feminism and the American women's missionary movement" I *Missionary Ideologies in the Imperialist Era: 1880–1920*, red. Torben Christensen and William R. Struer Hutchison (Denmark: Aros 1982).

Gregersen, Malin. Sigrid Klara Ingeborg Wikander. *Svenskt Kvinnobiografiskt Lexikon*, 2018. <https://skbl.se/sv/artikel/IngeborgWikander> (hämtad 2023-11-07).

Gregersen, Malin, "Weaving Relationships: The personal & transnational encounters of a YWCA secretary in China", *Social sciences and missions* 30:1–2 (2017), pp. 74–94.

Gregersen, Malin, "Nordic Connections: Norwegian and Swedish Missionaries in Changsha in the 1920s", *Journal of imperial and Commonwealth history* 51:3 (2023), pp. 442–463.

Gregersen, Malin, "Gemenskaper tar form: Ingeborg Wikanders första år som KFUK-missionär i Kina", *Gränslös. Tidskrift för studier av Öresundsregionens historia, kultur och samhällsliv* no. 3 (2016).

Gregersen, Malin, "Protecting people in protected places: Gender, perceptions of protection, and the Scandinavian women of YWCA Changsha, China, 1917-1927", *Scandinavian journal of history* 40:3 (2015), pp. 382–404.

Loomba, Ania & Söderlind, Oskar, *Kolonialism/Postkolonialism: en introduktion till ett forskningsfält*, 2., [omarb. och utvidgade] uppl. ed. (Stockholm: Tankekraft, 2008).

Lundström, Klas, Ahlstrand, Kajsa, Alvarsson, Jan-Åke & Janzon, Göran, *Svensk mission: och kyrkorna som växt fram* (Skellefteå: Artos, 2021).

Mohanty, Chandra Talpade, *Feminism utan gränser: avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*, (Tankekraft, Stockholm, 2003).

Pui-lan, Kwok. *Chinese women and Christianity, 1860-1927*. Atlanta, Ga: Scholars Press, 1992.

Svenska Akademin, "Konkubin", *Svenska Akademiens Ordböcker*, hämtad 2023.12.12, 2022, <https://svenska.se/tre/?sok=konkubin&pz=1>

Svenska Akademin, "Paternalism", *Svenska Akademiens Ordböcker*, hämtad 2023.12.01, 2022, <https://svenska.se/tre/?sok=paternalism&pz=1>

Zembylas, Michalinos, "The "Crisis of Pity" and the Radicalization of Solidarity: Toward Critical Pedagogies of Compassion", *Educational studies (Ames)* 49:6 (2013), pp. 504–521.